

## 1. Pogled na Bibliju

Svatko tko o ovoj temi barem nešto zna može potvrditi da se njome ulazi u zavrzlamu, čak minsko polje: postojanje dviju riječi „kršćanski“ i „mistika“ jedne pored druge izaziva diskusiju koju vjerojatno nikad nije moguće zaključiti. Samim tim što je jedna upotrebljena kao pridjev, a druga kao imenica, sugerira se da se općenito izgradilo jasan pojam o tome što je mistika i da se „kršćansku mistiku“ smatra posebnom vrstom ili podvrstom tog općeg pojma. Odmah se spoznaju i posljedice: fenomeni subjektivnog kršćanskog života koje se naviklo smatrati najvrjednijima tada automatski dopijevaju u područje kompetencije opće znanosti o religiji te se posebnost i jedinstvenost kršćanskog, ako se stvar dobro razvija, ograničuje na njegovo objektivno područje, na dogmu i instituciju.

Mi hoćemo - da bismo izbjegli takve skokove prema konkluzijama - napredovati polagano. Prva tvrdnja: riječ „mistika“, „mistički“ u Bibliji se ne upotrebljava; u Novom zavjetu ona se uopće ne pojavljuje. U Starom samo stilski helenizirajuća Knjiga mudrosti jednom rabi riječ „mystēs“ (12,5), da bi - jezikom kasnijih misterijskih religija - žigosala prezira vrijedne kultne običaje Kananejaca, „te okrutne ubojice djece, žderače utrobe na gozbama s ljudskim mesom, te posvećene (mystas) u tijek krvavih orgija“. Drugi put (8,4), govoreći o božanskoj mudrosti, koja je Božja prisjednica i „proizvoditeljica svega“, naziva je

„posvećenom (mystis) u znanju Božje“. Oba mjesta ostala su bez literarnog utjecaja na tradiciju. Nasuprot tome u njoj se pridjev „mystikós“ često rabi da bi označio nešto što je povezano s „mysterion“. Ta se imenica ponekad javlja u Septuaginti (usp. Th. W. IV 809ssl.), da bi izrazila neku ljudsku „tajnu“, prije svega tajne planove kralja (Tob 12,7.11; Jdt 2,2), ratne tajne (2 Mak 13,21), tajne nekog prijatelja (Sir 22,22;27,16sl.21), od kojih se nijednu ne smije odati; po prvi put u Danijela riječ dobiva smisao neke „eshatološke tajne“, tj. neke prikrivene najave od Boga određenih budućih događaja, čije otkrivanje i tumačenje je pridržano samo Bogu i onima koji su nadahnuti njegovim duhom (usp. Dan 2,28.29.47). Taj se smisao u apokaliptičkoj literaturi poopćava; ali na središnjim mjestima Novog zavjeta, u Pavla, on se precizira na misterij Krista koji je od Boga Oca prije utemeljenja svijeta predodređen, držan skrivenim pred eonima, a sad na kraju vremena objavljen Crkvi putem apostola (prije svega 1 Kor 2,6-16; Ef 3; Kol 1), pri čemu karakter skrivenosti objavom (apokalypsis) ne biva jednostavno ukinut: ono skriveno je kao takvo objavljeno, ali nevjernicima, zaslijepljenima, onima kojima nedostaju „oči vjere“ ono i kao objavljeno ostaje nevidljivo; potrebno je posebno, vjerujuće, ponizno, molitveno držanje da bi se moglo prodrijeti u „bogatstvo veličanstva“ Božjeg, da bi se moglo „sa svim svecima zahvatiti širinu i duljinu, visinu i dubinu te spoznati ljubav Kristovu, koja nadilazi svaku spoznaju“ (Ef 3,16.18sl.). Nekomu mora biti od Boga dano to da objektivno objavljenom misteriju na neki način subjektivno, stupnjevito, odgovori; to kaže i jedina rečenica u sinoptičara u kojoj se pojavljuje ta riječ: „Vama je dano da upoznate misterije carstva neba.“ (Mt 13,11; usp. Lk 8,10; Mk 4,11) Odmah se vidi da je ovdje mišljeni dar milosti od Boga izručena živa vjera, koja pripada svakom tko je kršten i u životu

vjere revnom kršćaninu. A ono što onda unutar tog općeg kršćanskog držanja pravog primitka objektivnog misterija možda treba još dalje diferencirati - na primjer stvari o kojima Pavao govori pod naslovom „karizme“ (posebno karizme određene vrste, poput „govora jezika“, „proroštva“ i sl.), ili pak fenomeni koje s velikom suzdržanošću izriče o sebi samom, poput „uznesenja u treće nebo“ (2 Kor 12,4) - spadaju prije svega u sveobuhvatne zagrade. Isto se smije ustvrditi i za područje Ivanovih spisa, kako što se tiče živoga vjerničkog zrenja Kristova misterija - ovdje bi mogla spadati riječ poput Iv 1,51: „Vi (!) ćete vidjeti otvoreno nebo i anđele Božje gdje uzlaze i silaze nad sinom čovječjim“ -, tako i ono što riječ Otkrivenja govori o stanju uznesenosti (Otk 1,10). Ni u jednu od tih dviju formi nije moguće svrstati viziju trojice izabranih učenika na Taboru, a ona sa svoje strane nije tako usamljena da ne bi imala nikakve analogije s gledanjem brojnih čudesa Gospodinovih kako su ih doživjeli svi učenici i narod, čudesa u kojima je on prema Ivanovim riječima „objavio svoju slavu te učenici njegovi povjerovali u njega“ (Iv 2,11). U Novom zavjetu sav naglasak je na koridirati objava-vjera; subjektivne forme u kojima može nastupiti vjera koja se prihvaća do neke se mjere doduše razlikuju, ali se na to ne stavlja nikakav vrijednosni naglasak niti se za to javlja neki psihološki interes.

Ako će se u crkvenih otaca i u srednjem vijeku prijev „mystikós, mysticus“ pojavljivati veoma a često, onda uvijek u izravnoj ovisnosti o imenici „mysterion“ u objektivnom sveobuhvatnom smislu u Kristu pripravljene, objavljene i u Crkvi Kristovoj provedene ekonomije spasa. U vjerničkoj egzegizi Pisma kako ju je klasično izradio Origen treba kroz površinski, svakom nevjerniku pristupačni (literalni) smisao prodrijeti u onu dimenziju u kojoj se objavljuje Kristov misterij (koji je i misterij

Crkve kao njegova tijela i kršćana kao udova tog tijela): u „misterijskom“, „mističnom“ smislu, koji se može nazvati i „pneumatskim“ odnosno spiritualnim jer se objektivno-subjektivno otvara u Duhu Svetom, ili „alegorijskim“ jer se u njemu zbiva prijelaz od starog, doslovnog, prema novom, pneumatskom (ili kristološkom) smislu.<sup>1</sup> To da je zatim i liturgija na poseban način tu riječ i pridjev „mysticus“ u pravoj inflaciji uzela u uporabu za sve što je na neki način povezano s sakramentom oltara<sup>2</sup> ovdje nas se treba ticati samo ukoliko to još više - i još jače - pokazuje objektivistički smisao tog pridjeva, njegovu trajnu ovisnost o misteriju, koji u Euharistiji zadržava svoju posebnu aktualnost za Crkvu i kršćanski život.

To bi moglo biti dovoljno da se (u Pismu neposvjedočena) riječ „mistika“, što se tiče značenja koje je mogla primiti u kršćanskom prostoru, unaprijed distancira od svega onoga što na području opće psihologije religije (odnosno povijesti religije, filozofije religije) običava sa sobom nositi kao smisao.

## 2. *Moguće forme odnosa između mistike uopće i kršćanske mistike*

Ma kako prilično širok bio smisao koji psihologija religije povezuje s riječju „mistika“, ipak u njoj naglasak jasno stoji na onom subjektivnom: mistično je - prema jednoj često, pa i u kršćanskom području, upotrebljavanoj de-

---

<sup>1</sup> O cjelini toga: Henri de Lubac, *Geist aus der Geschichte. Das Schriftverständnis des Origenes*, Johannes Verlag: Einsiedeln 1968, 129ssl., 169-232, 234: Isus govori „mistično“, događaji Evandjelja imaju „mistični domet“ itd.; 245-257: Kršćanski misterij.

<sup>2</sup> Henri de Lubac, *Corpus Mysticum, Eucharistie und Kirche im Mittelalter*, Johannes Verlag: Einsiedeln 1969, 69ssl.